

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiu, séu prin posta
séu prin domnii co-
lectori.

Nr. 23.

Brasiovu 1. Decembre 1877.

Anulu X.

Sumariu: Despre traduceri. (Fine.) — Epistole de ale repausatorilor. (Continuare). — Despre costumele nationali roma-
nesci. — Despre museulu ethnologicu universale din Lipsi'a.

Despre traduceri.

(Fine.)

III.

Si dicúndu acéstea pentru ori-ce traductiune in genere, éta, ni se presenta indata ocaziunea de a fi traduse operile lui intr'o limba de toti intielesa si toturoru placuta.

Sunt acum secolu numerosi, de candu Biogramele barbatilor ilustru, scrise de istoriculu din Cheronea se dau, nu numai ca modelle de stilu narativu frumosu mladiite pentru nesecat'a varietate a coprinsului loru, ci inca si cá nepretiuite invetiaturi pentru formarea nobileloru caractere, pentru respandirea simtiemintelor de patriotismu, de pietate si de statornicia la cele bune, in sinulu natiuniloru culte.

Farmeculu scrierei lui Plutarchu a contribuitu, in modu puternicu, la popularisarea virtutiloru antice in lumea moderna; elu a fostu din tempulu Renaşcerii incóce, — iertati-mi acésta locutiune poporana — lipiciulu celu mai de toti simtitu, alu antichitatei.

Asiu poté, prin multime de exemple, se vinu a confirma acestu faptu. Dintre tóte inse, voiu alege numai unulu, si acela nu va fi panegiriculu unui scriitoriu, caruia i s'aru poté imputa exageratiunile unui entusiasmu de natura literaria.

Nu! voiu cita cuventele unui rege activu, bunu ostasiu si bunu administratoriu, pururea preocupatu de glori'a si de binele poporului seu.

Ascultati, rogu-ve, ce ceriá intr'o di, càtra soci'a sa, Henricu alu IV-le, tatalu poporului francesu:

„Vive Dieu! vous ne m'auriez sceu mieux mander qui me fust plus agréable que la nouvelle du plaisir de lecture que vous a prins. Plutarque me souscrit tousjours d'une fresche nouveauté; l'aymer, c'est m'aymer, car il a esté longtemps l'instituteur de mon bas aage; ma bonne mère, à laquelle je dois tout, et qui ne vouloit pas (ce disoit-elle) voir en son fils un illustre ignorant, me mist ce livre entre mes mains, encore que je ne fusse a peine plus un enfant à la mamelle. Il ma esté comme ma conscience, et ma dicté à l'aureille beaucoup de bonnes honestetés et maximes excellentes pour ma conduite et le gouvernement de mes affaires.“

Dara ce mai avemu noi trebuintia, domniloru, se ceremu dela regi straini, laude pentru virtutile insufletitóre ale scrierei lui Plutarchu, candu aflamu in thesaurulu istoriculu alu lui Suidas, cumu-cà întemeitorulu coloniiloru romane din Daci'a, marele Traianu, dase ordinu dregatoriloru sei din provinciile orientale ale imperiului, cá se se povatruiesca intru tóte cu disele lui Plutarchu!

Éta dara ale cui scrieri, noi ceremu a le avea astadi in limb'a romanésca!

Se nu se mire nimeni déca si noi le ceremu mai folositóre pentru toti, mai strabatatóre càtra toti, decâtu ori care altele.

Se adaogemu, domniloru, ca istori'a literaria ne presenta, totu in privinti'a lui Plutarchu, unu faptu care merita aci o speciale mentiune.

In epoc'a pe caudu limb'a francesca, — de altu-mentrelea asia de saraca in traductiuni perfecte de pre cei antici, — erá inca in processulu ei de formare, modestulu si eruditulu calugeru Jaques Amyot a facutu din vietile lui Plutarchu, o scriere neperitóre in limb'a francesca.

Càtu de pucinu mladiite erau pe atunci scrierea si vorbirea acestei limbi, Amyot a plamaditu cu densa o reproducere, si exacta si perfecta a modelului elenescu. „De atunci incóce, a disu unu altu mare scriitoru, Montaigne, cutédia cineva a vorbi si a scrie: — ou osait à ceste heure et parler et écrire.“

Permiteti-mi a pune capetu acestoru observatiuni asupra insenunatatei extraordinarie si asupra inalteloru tolóse ale unei bune traductiuni populare de pre Vietile lui Plutarchu, cetindu-ve inse si cuvintele acelu carele, printr'o lucrare staruitóre de ani indelungi, a daruitu incependei literaturi a poporului francesu, unu Plutarchu totu asia de perfectu cá si originalulu elinescu. Totusi, domniloru, se credeti, cà in cele dise de Amyot in urmatórea citatiune, unic'a scusa a parerei ce densulu emite asupra traductiuniloru din Plutarchu, este numai si numai admirabil'a perfectiune cu care densulu a sciutu se'lu traduca.

„Il y a tant de plaisir, — dice elu in precu-ventarea sa, — d'instruction et de profit en la substance du livre, qu'en quelque style qu'il soit, pourvu

qu'il s'entende, il ne peut faillir a estre bien reçus de toute personne de bon jugement, pour ce que c'est en somme un recueil abrégé de tout ce qui a esté de plus mémorable et de plus digne fait ou dict par les plus grands roys, plus excellents capitaines et plus sages hommes des deux plus nobles, plus vertueuses et plus puissantes nation qui jamois furent au monde."

Faca si traducatorii romani asia de bine cumu a facutu Amyot, intr'o limba care de siguru nu avea pe atunci o mai strinsa inchiegare de cumu are cea romana adi, scria-ne ei pe Plutarchu romanesc astu-feliu cumu l'a scrisu Amyot frantiozesce si noi ii vomu lauda si'i vomu resplati chiaru de nu s'aru arata asia de modesti ca Amyot.

IV.

Dara este tempu se ne aruncamu ochii si asupra cercariloru, ce ne au venitu estimpu la concursu.

Aci, domniloru, ne intempina o mare grija.

Din inaltimile luminose, la care ne amu ridicatu, pretiundu pe de o parte calitatile felurite, ce trebuia se insusiesca ori-ce buna traductiune romana, era pe de alta parte cele cu totul speciale, ce se ceru pentru popularizarea insemnatei opere a lui Plutarchu, ore mai cuteza-vomu acumu a ne pravali in nomolosele si intunecatele dibuiri ale concurentiloru nostri de estimpu?

Si cu tote aceste, datori'a ne impune a ve vorbi in parte despre ele, si chiaru a ve incerca audiulu cu cateva extracte dintr'ensele.

Se incepemu, — si acest'a cu precaugetare — in ordine inversa de cumu elu au fostu dela inceputu clasificate:

Manuscriptulu **D** ne presenta, Domniloru, nu numai cele optu paragrafuri (dela XV pana la XXIII) cerute de noi, ci vietii'a lui Sylla intréga. Ne amu fi multiamitu si cu mai puçinu, sub conditiune, ca pretutindeni se fia originalulu mai bine intielesu, fra-sele romanesci mai bine formate si se lipsesca o necumpatata profusiune de provincialismi incorecti ai graiului poporanu de preste Milcovu, cari se simtu atatu in cuvente catu si in formele gramaticali. A gresitu traducatorulu crediendu ca prin cantitate va rescumpara calitatea.

Celu cu lit. **C** a fostu mai economu la pagine, dara nu si la restalmaleiri false, la frase reu implectite, si la intorseturi si expresiuni stangacie, cari denota tote neindemanarile unui scriitoriu, deprinsu, dincolo de Carpati, cu fraseologiile eterogene ale germaniloru si magiariloru.

Si mai slabu inca decâtu aceste doue, este manuscriptulu **B**, carele nu numai ca este scurtatu cu paragrafulu XXII si ultimulu, dara inca, pe langa tote erorile celoru precedenti, mai unesce adesea si pe acela alu urmatorulu ms. **A**.

Asupra acestuia inse cata se ne oprimu mai cu de-amenuntulu.

Intr'ensulu lipsesce, mai preste totu loculu primulu defectu care s'a invederatu in celelalte, adeca o imperfecta petrundere in intielesulu autorulu; nu numai atatu, dara inse'si frasele suntu mai totu-deuna bine aduse si, cu tote ca une-ori ele se abatu camu departe dela ordinea stabilita de scriitorulu elenu, ele totusi ajungu la o deplina si fidele translatiune a ideiloru.

Acestea tote suntu, fõra indoiela, numai calitati, ca-ci scimu bine cu totii, ca stilulu, une-ori camu difusu seu camu profusu alu lui Plutarchu, reclama, in alte limbi, neinlaturate inversiuni. Asia dara, nici chiaru pentru asemenea schimbari, nu amu poté face imputare traducatorulu nostru.

Dara ce folosu! Tote bunurile lucrarei sale pica diosu dinaintea adunaturei de expresiuni neusitate, de neologismi neadmissi in limb'a romanésca, de cuvente nepricepute poporulu nostru si adesea póte si celoru semi-culti, cu care ii place traductorulu nostru se impestritedie si se patedie stilulu seu, de altu-mentrelea curatu si lesniciosu.

Inchipuiti-ve, domniloru, unu riu limpede si rapide, in a carui albia aru fi presaratu cineva, cu rea vointia, o multime de petroie glodurose, de cari, impedicandu-se pe totu minutulu valulu, iti asverle cu stropituri neplacute in faça.

Veti intielege dara ca, in asemenea conditii, ne a fostu peste putintia ca se ve recomandamu pentru premiare, pe autorulu necunoscutu alu manuscriptulu **A**; ca-ci, — ca se vorbimu curatulu adeveru, — vietiele lui Plutarchu, tradate intr'o limba ca a sa, nu potu fi de vreunu folosu nici macaru acelora pacini dintre romani cari singuri le-aru pricepe, si cari tocmai aceia, mai bucurosu le-aru citi in textulu loru elenu, seu in minunatele traductiuni latine ce s'au facutu de catra eruditii umanisti din secolulu alu XV-lea.

Asia dara, scopulu literariu si totu-deodata moralu, alu popularisarii capetelor de opera ale biografulu anticu printre romani, n'aru fi catusi de pucinu atinsu.

Traducatorulu 'si aru fi perdutu tempulu; noi, banii; si — ceea ce este si mai tristu, — publiculu romanu aru fi remasu in deplina nesciintia si in deplina nepasare de cele ce se voru fi povestindu in intunecatulu, sberlitulu si maracinosulu nostru Plutarchu.

Dara, vina acelasi concurente seu altulu, unindu cu netagaduitele calitati ale manuscriptulu **A**, pe acelea ale unei limbi pe deplinu potrivite cu scopulu indicatu pentru traductiunea lui Plutarchu, si noi vomu fi fericiti a recunosce mai anteiu intr'ensulu pe unu urmasiu romanescu alu meritosulu Jacques Amyot.

Amu alesu doue bucati din textulu manuscriptelor, spre a vi le citi una dupa alta din cate-si patru specimenele si a ve constitui ensive judecatori din pucinu ale apretiuiriloru pe cari noi le-amu for-

mulatu aci, dupa o mai intinsa si mai scrupuloasa examinare a intregiloru operate.

Éta cumu traduce fia-care din ei, partea prima din § XVI, in care Plutarchu descria, cu voiciunea plina de coloritu a stilului seu, aspectulu stralucitu si spaimentatoru alu órdeloru felurite de barbari gramadite in ostirea lui Mitridate:*)

Ms. D „Aflandu se acumu impreuna, ei pusera stapanire pe unu munte, care se radica in midiuloculu campiloru elatice cu pamenturi bune si intinse avendu apa la póle. Acestu munte se numea Filo-viot si Sula laudá minunat'a lui fire si positiune. Dupa ce s'au tabaritu (romanii), ne-amicii loru s'au vedintu a fi de totu pucini, cá-ci nu aveau mai multi de o miie cincí sute calari si mai pucinu de cincispre-diece mii pedestri. Deci, silindu pe Archelau ceilalti generali, si puindu'si ostririle in linie, au umplutu camp'ia de cai, de carutie, de scute si de paveze**), ér' larm'a si strigarile nu le incapea aerulu dela atatea popóra asiediate la unu locu in linie. Nu mai pucinu imposanta si ingrijitóre de spaima era si greutatea lucsului loru, ci se uimea viderea si prin sclipirea armeloru trumosu impodobite cu auru si argintu, si prin colorile vestminteloru midice si scitice amestecate cu arama si feru stralucitoru, care se pareau de focu si infricosiate candu se clatinau si se miscau. Vádiându acestea romanii se făcura mici sub siantiuri si Sulla, cu nici unu cuventu neputandu inlatura unirea loru, nici a'i sili voindu a intrá in lupte candu ei se gandeau se fuga, sta in linisce si greu suferea vedindu pe barbari camu insultau cu risulu si cu batjocura.“

Ms. C. „Dupa ce se reunira trupele se asiediara in midiuloculu campiei Elatice*), pe o colina fertila, si vasta provediuta la póla cu apa. Camp'ia acésta se numesce Philoboeotu, Sulla lauda multu natur'a si positiunea ei. Dupa ce inse se asiediara in tabera numerulu loru se paru inamiciloru fórté micu. Cá-ci calareti nu erau mai multi de o miia cincí sute, pedestrasi inse mai pucini de cincispredece mii. Asia dar' ceilalti oficierii, constrinsera pe Archelaus, pusera trupele in siru de bataia, si umplura camp'ia de cai, cara, pavidie si scuturi. D'abia suportá aerulu sgomotulu si strigatele atatoru natiuni**) ce erau adunate in sirulu de bataia. De alta parte in luxulu armaturei loru erá ceva pomposu si maretiu, ce nu era indifentiu (negresitu indiferentiu) si fora influentia spre a produce spaima, din contra sclipirea armeloru loru impodobite cu auru si cu argintu, colorile tunicelemedice si schytice amestecate cu metalu si

*) S'a pastratu la fia-care manuscrisu ortograf'ia sa propria. (In Anali, aci mai pucinu. Red.)

**) Arm'a difensiva.

*) Elatea, o cetate renumita in Phocis langa riulu Cephisu.

**) Atatea natiuni séu popóre, Thraci, Scyti, Cappadocieni, Bithynieni, Galogreci, Phrygieni si ostasi din provinciele cucerite de Mithridate.

feru sclipitoriu, ofereau la fia-care miscare si pasu unu aspectu asemenea focului si ingroditoriu. Romanii se tupilau de dupa siantiurile taberei: Sulla nici de cumu nu era in stare se'i scóta din spaima; de alta parte, vedindu'i atatu descuragiati, nu vrea se le faca sila, ci remase in linisce, si erá indignatu. vedindu cumu barbarii 'si arata dispretiulu prin ingamfare si hohotu.“

Ms. B.: Éra dupa ce comunicara, ocupara unu dealu, inaltiatu din midiuloculu siesuriloru vegetative ale Elatei¹⁾, vegetativu preste totu si posedatoru de apa, la póle. Elu se numesce Filoboeotu²⁾ si Sulla ii lauda cu admiratiune natur'a si positiunea. Dara castrametandu acolo, se vediuira de catra ne-amicii, in totalu, de totu pucini³⁾. Pentru-cá calari nu mai multi de o miia cincí sute erau; éra pedestri mai pucini de cincispredece mii. De aci, luara inainte pe Archelau⁴⁾, ceilalti generali, asiediara iute armat'a in ordine de bataia, si umplura, de calari, de cadrige falcate, de clupeati si de scutati, siesulu⁵⁾. Aerulu inse nu coperia strigarea si lalaitulu atatoru natiuni asiediate acolo in ordine de bataia⁶⁾. Le erá inca si ingamfarea, si ostentatiunea lucsului totu-odata, nu fara efectu, nici neutila, pentru intimidare; din contra: atatu lucirile armeloru loru; lucosulu cu auru si cu argintu orate, catu si colorile tunicelemediane si scitiane, cu aram'a si ferulu lucindu amestecate, presentau, miscandu-se si intertiesendu-se, unu aspectu in forma de focu, asia teribilu, in catu romanii se contrasera in intrulu valului loru. Si Sula neputendu-le scóte prin nici o cuventare intimidarea, si de a'i constringe intimidati nevoindu, se linisci si suferi pre barbari cu tóte cá ei vedea greu insultandu lu prin ingamfarea si risulu loru.“

Ms.: A. „Indata ce se intrunira, ocupara in midiuloculu campuriloru Elatice o colina fertile si spatiósa, care avea si apa diosu la póle; numele ei este Filoboeotu; Sulla lauda fórté multu natur'a si situatiunea ei. Dero prin asediarea castreloru aci vediuira inamicii, cá numerulu loru este cu totulu micu; pen-

¹⁾ Cetate celebra a Focidei, langa fluviulu Cefisu.

²⁾ Adeca amicu alu Beotianiloru.

³⁾ Apianu spune, cá numerulu romaniloru nu corespondea nici cu a treia parte din numerulu neamiciloru.

⁴⁾ Se vede cá ceilalti generali, vedindu cá romanii erau asia de pucini, nu mai voira se asculte de consiliulu lui Archelau, care erá de a nu se incaierá la lupta cu romanii, ci de a li seca poterile prin prelungirea resbelului si prin impedecarea aprovisionariloru.

⁵⁾ Clupeati se numiau militarii armati cu scute de arama rotunde — grecesce halcaspidi; éra scutati, cei cu scute de lemnu, oblunghe, si coperite cu pele de bou.

⁶⁾ Ni se pare cá, de si mai departe de litera, mai corespondietóre la intentiunea autorului ar fi fras'a: Strigarea apoi si larm'a atatoru armati de diferite nationalitati, asiediati acolo in ordine de bataia, strabatea pana la ceriu aerulu.

Apianu dice, cá acolo erau: Traciani, Scitiani, Capadocieni, Bitiniani, Galatelianii, Frigiani si diferiti alti ómeni din provinciele recentu cucerite de catra Mithridat.

tru că în adevăru nu erau mai mulți calari decatu un'a mîia cinci cente, și pedestri nu erau cincispre-diece mii deplinu; din această cauză ceilalți generali determinându pe Archelau și scotiindu armat'a spre a o pune în ordine de bataia, se acoperi campulu de cai, cara, scuturi rotunde și lungăreție. Aerulu se implă de clamorea și strigatul martiale alu atatoru natiuni, ce se asediau împreună în linia de bataia. Totu de-odata ornamentulu îmbracamintei și sumptuositatea armaturei lor nu erau inactive și neinfluenți pentru a inspira teróre. Strălucirea armelor, escelente lucrate în aur și argintu și colorile îmbracamintelor medice și scutice¹⁾, picate ici și colo cu cupru și feru, lucindu simile focului, augmentă asia de multu spectacululu terificatoriu, mai alesu prin continu'a miscare și diferitele lor aliniari, în catu romanii se ascundeau după valulu lor. Sul'a nepotendu'i smulge prin cuvinte din această spaima și nevoindu nici se'i retiena cu forti'a de a nu fugi, stă în oțiu suportandu cu mare greutate ostentatiunea și risulu însuperbitiloru barbari.⁴

Ve cetiiu întocmai precumu sta scrisu aci, d lor, și de siguru tuturoru, séu mai tuturoru, v'a sunatu uritu la urechia această ultima traducțiune; de și ea este cea mai bună, cea mai esactă, cea mai bine scrisă romanesce, că formatiune sintactica de frase.

Lipsésca dintr'ens'a terminii înca neauditi în limb'a noastră, poporana și culta, de colina *βουνόν*, în locu de délu; de cinci cente, *πεντακοσίον*, în locu de cinci sute; adverbulu escelente *διαπρεπώς* în locu de minunatu; cupru, *χαλκω*, (usitatu numai în nomenclaturele chimice) în locu de arama; simile focului, *πυροειδής*, în locu de asemenea cu foculu; augmentă, în locu de adaogea, cresceă séu maria; oțiu, *ήσιν χλαν*, în locu de linisce, nelucrare. astemperu; suportandu, *φέρειν*, în locu de rabdandu, suferindu; și în fine compositulu straniu însuperbitiloru, *εφουβήγυγτας*, în locu de inganfatoru; înlocuiesca-se prin cuvinte mai nimerite, mai la loculu lor și mai usuali, dicerile: se întrunira (se adunara la unu locu), castrelor (taberei), clamorea (larm'a), ornamentulu îmbracamintei, inactive și neinfluenți (bine traduse de pre *ὄν ἀργόν ἀνδ' ἄχρητον*, dara reu potrivite aci pentru frazea romanesca), picate ici și colo (*ἀναμειγμένα* pare a însemná mai bine țesute séu cusute cu); terificatore (spaimentatoriu);

Apoi în fine presente-ni-se vorbele romanesce în form'a loru firésca și nu în travestiri ortografice precumu sunt; campurele, diosu, situatione, deplenu, a pone, scuturi, nationi, unadata, argintu, nepotendu, și în fine burlesculu scuttice, în locu de scitice;

¹⁾ Scutice, dela Scuti (Schythia). — NB. Pentru numele proprii și geografice, Manuscriptulu A pórtă la sfersitu unu indice fórte completu.

Faca-se tóte aceste îndreptari, care, precumu bine vedeti, d-loru, suntu numai schimbări de cuvinte, înlocuirea fantasielor limbistice prin avutul pozitivu alu limbei romanesce, facă-se aceste îndreptari și negresitu că cetirea ultimulu textu de traducțiune, va fi celu mai limpede, mai curgatoriu, mai fidelu autorulu elenu și mai placutu urechei romanesce.

Asemenea preschimbări ne pară a fi cu atatu mai lesne de facutu, cu catu, în traducerile de pre elinesce, scriitorulu nu afla, că celu ce are unu textu latinu în facia'i, neincetă'a aplecare a pune în fraze romanesca însusi cuventulu ce găsesc în cea latina.

Ací spiritulu lui este mai liberu de influentie momentane, și prin urmăre póte se nimerésca adevérat'a dicere romanesca ce corespunde cu expresiunea elena, foră că se stórca de aiurea unu cuventu neintrebuintiatu și neintielesu de marea majoritate a publiculu romanu.

Si în adevăru, admitendu chiar' că, în traducțiunile de pe latinesce, alunecusiulu în spre exageratiunile neologistice este óre-cumu esplicatu, dacă nu și legitimatu, prin pornirea firésca ce simținu adesea de a usurpá pe séma-ne până și móstele împetrite ale strabuniloru, de a ne împodobí modestele nostre tulle cu penele lor de paunu, nu potemu înse atribuí asemenea resfatiaturi neiertate de limbăgia, în traducerile de pe elinesce, decatu unei determinate vointie de a scrie spre a nu fi întielesu, de a altera, prin forme și expresiuni pretentióse și întunecate, acea gratia familiara, acelu spiritu de luminósă și distinsa popularitate, ce caracterisa stilulu tuturoru scriitoriloru celoru mari ai anticeii și liberalei Elade.

Amu potea se întindemu aceste observatiuni și asupra unor alte parti din traducțiunile ce ne stau de facia, bună-óra asupra §-lui XXI, în care Plutarchu, povestindu victori'a lui Sylla la Orchemenu, resuma cele ce aflase despre bataliile care odinioára sangerase patri'a sa Beoti'a, și chiar' cetatea sa natală, Cheronea:

Éta, d-loru, acestu alu doilea extractu, după:

Ms. D: „Dupa ce se tabarira aprópe, Arcelau sta în linisce, ér' Sull'a sapa siantiuri pe din tóte partile, pentru că, de va fi cu putintia, se taie pe inamici despre locurile uscate și favorabile calarimei și se'i împinga în balti. Dar' acestia nu lasara, ci îndata ce generalii li învoira, alergara cu putere și cu porniala asia, ca nu numai lucratoriul lui Sull'a fura imprastiati, ci și ostirile din linie se confusiara, fugindu cei mai mulți. Atunci Sull'a în persónă, sarindu josu de pre calu și apucandu unu drapelu, au înaintatu printre lovitori asupra neamiciloru, strigandu: „eu me voi sfarsí aici unde-va cu mórtē frumósă, o! romaniloru! ér' voi candu veti fi întrehati, unde ati tradatu pre imperatoarele¹⁾ vostru, se ve aduceți

¹⁾ Astu-feliu se numia comand. super. alu ostiriloru romane

aminte a spune că la Oromena...“ Aceste vorbe întorseră pe cei cu elu și mai sosindu în ajutoriu doue siruri dela arip'a drépta, Sulla respinse pe neamici. Apoi, retragandu-se pucinu mai în dreptu și primindu'si osteni, érași începù a face siantiuri în jurulu intarituriloru inamicului. Acestia navalira érași în mai buna randniéla decatu intaiu, și Diogenis, fiulu sociei lui Arcelau, facandu mari bravuri la arip'a drépta, au cadiaut; ér' arcasii, stransi de aprópe de catra romani și neavendu locu de încordare, cu tóte sagetile din mana cá cu nisce sabii lovindu, sfasiau. Pana în fine inse, respinsi affandu-se în intariturile loru, greu au petrecutu nóptea din caus'a raneloru și a omorului. Ér' a dou'a di Sulla venindu érași cu osteni, continua a'i inchide cu siantiuri și, esindu ei multi fara ordine de bataie, lovindu'i Sulla, i-au respinsu și, ne mai potandu stá nime de fric'a romaniloru, au cuceritu taber'a peste totu și au umplutu mortii loru baltile cu sange și cu cadavre, asia catu pana astadi se gaseste multe arcuri de ale barbariloru și capete și bucati de pepitari de feru și cutite ingropate de doue sute de ani trecuti dela aceea bataia. Astu-feliu se spune că s'au urmatu cele dela Ceronea și Oromen'a.“

Ms. C: „Dupa ce taberele fusera asiediate un'a de alt'a ostasii lui Arcelau pausau; a lui Sulla inse sepau siantiuri, inse de amendoue partile cu scopulu cá se taie pe inimici de catra teremulu firmu și avantajosu pentru calarime, și se'i impinga spre balti. Dar' ostasii lui Arcelau nepotendu suferi acést'a indata ce comandantii le dedusera voia alergandu cá unu torentu nu numai cá imprastiară lucratorii lui Sulla, ei și dintre cei-ce erau postati spre pad'ia acestor'a, cea mai mare parte devenindu incurcati o luara la fuga, atunci Sulla sarí diosu de pe calu și apucandu unu stégu în mana strabatea printre fugari contr'a inimiciloru strigandu cu voce inalta: „romaniloru, pentru mine este ónore a cadé aici, ér' voi de ve va întrebá cineva, cá unde a'ti tradatu imperatorulu vostru, aduceti-ve aminte și i spuneti ca: la Oromenos.“ La cuvintele aceste se reintórseră romanii, din arip'a drépta inca venira doue cohorti, și cu ajutoriulu acestor'a Sulla respinse pre inimici. Apoi se retrase la o mica distantia, dede ostasiloru de prandiu, și dupa prandiu i puse érași se sape siantiuri pe langa taber'a inimiciloru. Acestia erupsera de nou, dara într'o ordine mai buna decatu mai nainte. Cu ocaziune acést'a cadia Diogene fiulu sotiei lui Arcelau, luptandu-se bravu la arip'a drépta. Arcasii strimtoriti de romani, neavandu spatiu suficientu spre a folosi sagetile le luara în manunchiu și loveau inimicii cu ele din mana cá si cu sabi'a. În fine totusi respinsi în tabera petrecura o nópte amara din caus'a multimei ranitiloru și mortiloru loru. În diori de diua Sulla conduse érași ostasi catra taber'a inamica spre a continuá saparea siantiuriloru, fórté multi erupsera la lupta din tabera, dara Sulla atacandu'i i reintórna. Cuprinsi de spaima nici unulu

nu mai sta locului și asia Sulla ocupa taber'a, baltile se umplura de sangele celoru cadiauti și noróiele mijguian de cadavre; inca pana în diu'a de adi, aprópe dupa doue sute de ani dela bataia acést'a se gasescu multe sageti barbarice, coifuri, bucati de chemesi de feru și sabii cufundate în omolu. Aceste suntu cele ce ni se relatéza despre evenimentele de langa Choeronea și Oromenos.“

Ms. B: „Inse Arcelau stá inca linistitu¹⁾, éra Sulla, fiindu-cá castrametara aprópe, sapá fose la doue laturi a le neamiciloru, cu intentiunea de a'i isola, daca se va poté de partile uscate și calcabile cu cai și de a'i impinge apoi în paludi²⁾. Dara ei nu suferira, ci, indata-ce li se ordona de catra generali, alergara cu o încordare și o intiéla fórté mare, în catu ai lui Sulla, nu numai cei dela lucrari se desperasera, dara i se confusa, fugindu, și cea mai mare parte din armat'a asiediată în ordine de bataia, Atunci Sulla, sarindu de pe calu și apucandu insusi unu standardu, se indesa contra ne-amiciloru, strigandu printre fugitori: „Pentru mine este frumosu de a murí ací undeva, dara voi, amintindu-ve, o romani, se respundeti celoru ce ve voru întreba, unde v'ati tradatu comandantulu, cumu-cá la Oromen l'ati tradatu³⁾!“ Acést'a cuvintare și pre fugitori întórse inapoi și pre doue dintre coortele dela arip'a drépta se li dea ajutoru le provocà, pre cari apoi conducendu-le, respinse pre ne-amici. Pe urma retragandu pucinu inapoi pe ai sei și dandu-li prandiulu, érași isolá prin fose castrametatulu ne-amiciloru. Si ei érași se repedira contra lui într'o ordine inca si mai buna decatu cea anterióra. Si, adeverat, Diogenu, unu fiu vitregu alu lui Archelau, li cadia, în vederea toturoru distingendu-se, la arip'a drépta; dara arcarii loru, de si strimtorati de romani, ei respunsera, lovindu'i din mana, candu numai avura spatiu pentru resucire, cá cu nisce gladié, cu numerósele loru sageti. Apoi reinchidiendu-se în fine, ne-amicii, în castrametatu, tóta nóptea o petrecura reu, din caus'a vulneloru și a mortiei. Éra la diua Sulla ducendu'si érași militarii catra castrametatulu loru, continuá a'lu isolá prin fose. Apoi întórse în fuga pre cei mai multi dintre ei, intimpinandu'i, candu esira cá pentru lupta, si, fatia cu fug'a acelora, ne mai standu în intru nimenea li lua castrametatulu cu totulu. Si ei implura apoi, morindu, paludele de sange și laculu⁴⁾ de cadavre. Si chiar' pana acumu, candu suntu trecuti aprópe doue sute ani, dela aceea lupta, se afla cofundate în profundimi: multe arce de ale

¹⁾ Acést'a afirmatiune este opusa afirmatiunei inceputa în capitolulu precedentu cu cuvintele: Dara procura apoi lui Arcelau óre-care curagiu, siesulu etc.

²⁾ Intentiunea acést'a este laudata de catra Frontin, în scrierea asupr'a stratagemelor.

³⁾ Cetiti asupr'a acestoru fapte si pre Apian: Resbelulu lui Mitridatu. Cap. XLIX.

⁴⁾ Laculu numitu Oromenos.

barbariloru, acelor'a. si coifuri. si bucati de lorice de feru, si gladiu. In fine, astu-feliu se dice că fura cele petrecute imprejurulu Heroneei si langa Orhomen.“

Ms. A: „Dupa ce cele doue armate se asiediara aprópe, Arcelau stá in otiu, cumu Sull'a ordina se se faca sapatari adanci la ambele lature; pentru ca, déca s'ar' poté, se separe pe inimici de teremulu celu solidu si favorabile calarimei si se'i impinga in padodini. Militarii inimici inse nepotendu suferi acést'a dupa ce obtienura permisiune dela generalii loru, se rapedira in tumultu inspaimentatoriu contra romaniloru, in catu nu numai lucratorii lui Sull'a fura risipiti, ci si cea mai mare parte din presidiulu seu fugi in mare confusiune. Atunci Sull'a sarindu de pe calu apuca unu stégu si se rapede catra inamicu printre romanii ce fugiau strigandu-le: „Romani pentru, mine este o onóre de a peri aci, voi inse, celoru ce ve voru intreba unde a'ti tradatu pe domnulu' vostru, reamintindu-ve acést'a, respundeti: la Orhomenu!“ Intorsi dela fuga prin aceste cuvinte, mai venindu-le inca in ajutoriu si doue coorti din aríp'a drepta, Sull'a in fruntea loru respinse pe inamicu. Dupa acést'a retragându-se pucinu inapoi, le permise se ia unu prándisioru, dupa care i puse din nou se inchida castrele inimiciloru cu gropi; de aceea se rapedira éراسi aceia, dara de asta-data in ordine mai buna, decatu antaia óra. Ací cadiu chiar' Diogene filu sociei lui Arcelau, care desvoltá cea mai mare activitate contra aripei drepte; arcarii barbari impinsi inderetu de romanii si ne mai avendu spatiulu necesariu, apucara sagetele cá unu fasciculu si lovindu cu ele cá cu sabi'a i respinse, dara pe urma inchisi in castrele loru petrecura o nópte amara din caus'a vulneriloru si lovituriloru mortali. Diminéti'a duse Sull'a inca odata militarii sei contra intaririloru si continua cu separarea mai departe. Inimicii esiti in mare numéru se'i atace, fura respinsi si pentru cá, din caus'a terórei ce'i cuprinsese, nu mai resistara de locu, Sull'a le luá castrele cu asaltu. Ap'a se rosí de sangele mortiloru si paludinele se implura de cadavrele loru, in catu pana astadi se potu affá multe sagete de ale barbariloru si casce, si fragmente de peptare de feru si sabii afundate in limos'a palude, de si au cursu aprópe doue cente de ani dela acea batalia. Acestea suntu cele ce se spunu că s'au petrecutu la Cheronea si Orhomenu.“

Déca nu altu ceva, apoi audiulu v'a convinsu de siguru, domniloru, că bine intemeiate suntu cuvintele, pe care, in numele comisiunei, mi-amu permis, dupa o lunga a lorú expunere, se ve ceremu cá, respingându cate-si patru speciminele venite estempu la concursu pentru traducerea Vietiloru lui Plutarchu, se prelungiti acelasi concursu pe an. viitoriu, cu sperantia ca concurentii se voru petrunde

1) *Ἀποκράτωρ* celu ce are tóta poterea a totu potente potere ilimitate, dictatore, imperatore.

pe viitoriu mai bine de scopulu si de adeveratele tendintie ale societatei academice, candu ea voiesce se dea operiloru classice ale anticitatii, dreptu de cetatienia in limb'a romanésca.

Raportoru, A. Odobescu.

Epistole de ale repausatiloru.

(Urmare.)

Sibiú 14/26 Ianuariu 1850.

Frate Baritiu!

Tocmai primiu biletulu catra Munteanu si éta eu si aruncaiu pe charthia ceva in caus'a acelei fatalitati; fa ce vei sci cu ea. Amu vorbitu alaltaséra cu Popovici protopopulu dela Orastia despre acelu casu, si elu dice că ei in Orastia n'au affatu nimicu despre aceea pretinsa fapta a inspectoriloru: dar' va cerceta mai departe. A plecatu acasa si l'am rugatu pentru acést'a. Aronu a scrisu si lui Sentivani. Manu a scrisu si elu. Mi se pare că ti-amu scrisu cumu draculu s'a nascutu secatur'a. Manu nu cunoşce pe acelu cancelistu; dar' mi se pare e unu cumnatu de-ai lui si nu va se spuia. Nu sciú*).

Pandelia scrie dela 11/23 că ar' fi intratu in Brasiovu 1/2 escadronu kozaci, si se astépta si infanterie! Adeveratu e? Aséra amu vorbitu multu cu guvernatorulu pentru frate-meu Vasilie, cá-ci din inspectoru ilu degradara in adjunctu la unu sasu Mangesius! M'amu plansu de multe. Éca scrisóra lui Vasilie; dar numai pentru sciintia ta. Ceea ce dice despre deputati, e esageratiune. Éca si Iancu se dechiara in contra monumentulu la Campeni. M'a rogatu se'i facu eu dechiararea si-apoi a subscris'o. Déca socotesci, mai adaoga temáie pentru prelatulu, cá se nu o iea in nume de reu. Pentru Gazeta ta si necesalu, o se me ducu si la episcopulu: cá-ci candu i-amu spusu deunadi, a disu se te adresedi la elu. Eu plecu Marti (aici fói'a e sparta) Ianuariu cu Aaronu cu dilijenti'a pe la Clusiu.

Guvernatoriulu mi-a spusu că pe Grois iln departéza; e de susu.

I. M.

Sibiú 14/26 Ianuariu 1850.

Frate Baritiu!

Eu iti scriu totu de astadi, pentru cá nu sciú déca maine nu me voiu duce pana la Ocna.

Lucrulu draculu! Dineaori m'am grabitu a'ti scrie, introducându lucrulu intr'acolu, cá scirea aceea ar' fi fostu falsa. Dupa aceea me duseiu la Aaronu

*) Ascunderea cancelistulu a fostu cu totulu de prisosu, cá-ci precumu se aratá mai susu, furtulu s'a constatatu si redactorulu scapá dintr'odata de inchisóre si de unu duelu.

si imi spune, ca Manu fiindu la elu, i-a spusu ca cancelistulu o spune si acumu, ca scirea e adeverata, ca elu singuru a copiatu acea charthia la Tesaurariatu, care acumu este in archiva. Mai spune Manu, ca va trimite pe altulu se o caute in archiva si se o copieze. Deci, tu fa din articululu meu altulu, ne mai vorbindu de acestu casu specialu, ci numai ceea ce amu scrisu eu despre sciri false si onore in genere. Asta sera me ducu la Manu se zorescu.

Candu ar' fi un'a ca ast'a, atunci pricepu eu de ce cauta ei dupa numele autorului!! Ar' vrea se scia cumu a esitu din tesaurariatu! Asia dar' nimicu inca de cancelistu; mai adasta.

Eu trimitu pentru Alecsandrina 500 bucati douedieceri de argintu si 500 in bancnote, adeca 166 fl. argintu in note de banca. Tu se chiami pe cocón'a Alecsandrin'a singura si ei se-i dai banii singura, se o chiami la tine.

In pachetulu cu bani pentru d-r'a Alecsandrin'a nu e nici o scrisore.

I. M.

15/27 Ianuariu 1850.

F r a t e!

Suntu trei ore diminétia. Eu nu potu dormi; dar' mi s'a si cam facutu natura a me destepta pe la 3. Me bucuru inse ca ochiulu, cu care inca totu nu vediu bine, me lasa se nu stau ca unu lemnu. Asera nu m'am potutu duce la Manu; dar' se nu credi ca doar' mi-ar' fi recitu zelulu in curios'a si fatal'a impregiurare, ci cu banii la poste imi facura intardiarea, ce me opri. Apoi se scii ca suntemu atatu de ocupati, in catu lucramu diu'a si nóptea. Amu pusu man'a pe niste raporturi din alta parte despre Landsturm; numai eri amu copiatu unulu de 18 Halbbögen si altulu mai micu. Astadi si maine mai avemu. Suntu peste asteptare bune. Despre instructiuni, ce ai primitu cu cea de eri, bine ar fi se informedi si pe Cernautianulu, dar' se nu faca ceva usu acum, — si candu ar' fi se faca, se dateze pe Vien'a de isvoru; dar' se nu cerce, pana nu'i vomu scrie din Vien'a.

Astadi me voiu duce si la Manu; suntu determinatu se sacrificu si din punga. Tu scii ca ei au si datin'a de a repune acte*). Se nu ne stea D-dieu nicairi intr'ajutoriu?

Pentru banii d-nei Alecsandrinei nu voiu plati nimicu la posta, se platésca acolo dumneaei.

Maine ori si cumu iti voiu scrie ceva, cea din urma din Sibiu.

In „Wanderer“ a trecutu scirea fatala. Ei bine, caus'a emigratorulu s'a terminatu, dar' in Südslavische Blätter, n'am cetitu, inse m'a incredintiatu eri dr. Schulek de aici; sta positivu ca aliantia ce se cocea si de care se vorbea intre Angli'a, Franci'a si Pru-

si'a s'a inchieiatu, si chiar' notele diplomatice in privinti'a acést'a s'au estradatu ori „sind bereits gewechselt!“ Asta este fresce in contra Austriei si Rusiei. Ce o mai aduce ea?

Tare se vorbesce si aici de venirea de trupe rusesci.

Eu cu scrisorea cea lunga de Miercuri scrisa si pornita Joi in 12/24 — am uitatu se o facu Retour-recepisse si me temu se nu o fi deschisu cineva. Aceea in care iti scriu de memorialulu negociatoriloru si de intrevorbiri pentru Gazeta*).

La recepisse eu dinadinsu puiu numele Munteanului.

Vien'a 1. Aprilie st. n. 1850.

F r a t e!

Balasescu cavaleriu alu ordinulu st. Stanislavu! Facu-mi cruce dr..? Uite ce-mi scrie Andreiu din Bucuresci 7/19. Martie: „Astadi imi facu o visita Balasescu cu cavaleri'a st. Stanislavu de gutu, data de generalulu Lüders; imi spuse ca mai suntu inca patru de feliulu acesta pentru Iancu, Balintu si Aurentiu; — celelalte suntu pentru a se portá la peptu; tóte s'au trimisu la guvernatorulu Wohlgemuth, pentru a se impartu romaniloru din Transilvania.“

Scrisorea acést'a veni catra Aaronu, care nu e aici; o primiu alalta-eri. Ore ti-amu fostu spusu eu tie, ca guvernatoriulu a fostu insarcinatu pe Timoni se priveghieze asup'a Balasescului, in ce relatiuni sta cu Rusii si se'i raporte? — Ei bine, — afara de a lui, mai suntu 4 cavalerii totu de feliulu acesta, adeca Stanislavu pentru gutu. Cine e alu 4-lea fericitu? Déca era altulu, si nu Balasescu, si se gandea la comitetu, care e pretutindenea inca totu cu peri de lupi, facea ca se ia Barnutiulu o cavalerie. Lucrulu in sine e nimicu, dar' nu era reu pentru impregiurari, candu nu te ajuta media directa, salvent adminus indirecta.

Eri in 31 am primitu si scrisorea ta dela 25 Mart. Era la 9 ore diminétia; inca nu o cetisemu tóta candu veni si Laurianu. (Acést'a scrisore de si lunga, se ocupa mai departe cu infintiarea unei tipografii romanesci, pentru care Avramu Iancu numerase 2000 fl. m. c. la man'a unui deputatu; din acelu planu inse nu s'au alesu nimicu si banii s'au cheltuitu in alte trebuintie, de unde au si urmatu neplaceri, pe care Maiorescu le descrie pe largu, dara valóre istorica nu au. In anulu urmatoriu se infintiá aici in Brasiovu un'a tipografia modesta cu 6400 fl., si totu ódata cea diecesana in Sibiu, si asia scrierile romanesci se usiorara multu de vechi'a monopolizare esercitata de catra tipografiile privilegiate din tíera.)

Red.

*) A repune, adeca a nimici.

*) Red. o dedese la directorii gremiului com. levantinu, de unde nu i s'a mai restituitu.

Red. Trans.

Vien'a 19/31 Maiu 1850.

(Caus'a si procesulu gremiului comerciale rom. din Brasiovu. Tipografia, Alegere la Blasiu. Oierii. Titu).

Frate Baritiu!

Nu ti-amu respunsu indata dupa receperea com-putului si a scrisorei. Laurianu dicea se asteptu 2 dile, cà tu-i vei scrie si lui. Acum suntu 3 dile. Vedu cà vei fi superatu, dar' ce se'ti facu? D. G. Ioanu pana la sosirea scrisorei acesteia va fi acolo. A plecatu de aici, fara a ne poté lua diua buna. Dupa esirea dela ministru de comerci, ne-amu intielesu se ne intelnimu la cafeneau'a greciloru, catra siepte sér'a. Eu n'am dusu si amu adestatu dela 6 1/2 — 7 1/2. N'a venitu, va fi avutu lucru. Mai nainte de aceea ne fusese vorb'a, cà se vina acasa, si acolo, intielegendu-ve cu totii pe temeielu scrisorei lui Haase, se'mi trimiteti ultimatul, si pe langa acèsta se tra-mita si plenipotintia la Schoeller. Dar' dupa scrisóra aceea dumnealui a mai sieditu o septemana aici. Intr'aceea iti tramise si Laurianu prospectulu litere-loru sale. Acum n'am ce face. Déca me poteamu intelni in sér'a aceea cu dn. I. G. Ioane, eu totu stamu se se faca dispusetiune la Schoeller. Acum trebue se asteptu, celu pucinu o septemana ori 10 dile ultimatul vostru. Atunci voiu urma dupa comisiunea vóstra.

Ce se-ti mai scriu de aici? Lucrurile mergu totu asia. Astépta toti se veada ce va nasce Parisulu. — Nunciulu. — Dupace Siulutiu n'a acceptatu denumirea de aici de vicariu, si dupa ce a venitu si dela pap'a acceptarea resemnatiunei Lemeniane, — a scrisu la capitulu se-si aléga vicariu. „Peste pucinu va esi voia de sinodu pentru alegere de episcopu la Blasiu.

Siulutiu a facutu multu. Ce bine ar' fi de l'ar' alege pe elu. Studiti-ve a'lu popularisá.

Cipariu, care nici n'a datu facia cu Siulutiu, inca nu s'a intorsu dela Lipsia.

Frate! Ce se facu eu cu Titu? A remasu copilulu de totu inapoi. Mie nu mi se pare scó'i'a din Schiai. Óre n'ar' fi bine se intre la sasi, se nu mai piérda si var'a asta tóta? Te rogu fa tu, cum vei sci. Amu scrisu nevestei cà se asculte in punctulu acesta de tine. Dar' la tóta intemplarea a'si dori se se faca ceva cu copilulu, cà se mai invetie. La inceputuri de germanesce a'si vrea se se mai deprinda, precum si la aritmetica si altele elementare. Fa frate ce vei poté.

Eu me totu miru, cum ati trimisu voi pe Martinovici fara plenipotentia, si fara documente de a poté lucra ceva in caus'a oieriloru!! Cu tóte cà aceste obiecte, doar' numai catu voru intra in sfer'a ministeriului de comerci, ar' poté a se luá in timpulu acesta in consideratiune. Apoi comisiunea terminologica ne da de lucru, ce n'asiu fi creditu nici odata!

Baritiu, vorbesce cu Costache celu mare, séu de nu va fi celu mare, celalaltu, cà se-mi aléga 2 oc'a tutunu turcescu de celu mai bunu, dar' se nu'lu taie, ei in frundie cumu este, se-lu inveluie in ceva si se mi-lu tramita cu celu dintaiu omu ce va plecá de acolo aici. La vama se-lu arate si se platésca aducatoriulu. I se va intórce aici. Ne trebue fórte acelu tutunu la o persóna aici. Dar' nu uitá si curendu.

Eu locuescu acumu in Windmühle, Rosengasse Nr. 107, 2-ter Stock, Thür Nr. 9.

I. Maiorescu.

Vien'a 30 Iuniu 1850.

Frate Baritiu!

Suntu asia de ocupatu, in catu me grabescu numai a'ti respunde, cà m'am miratu candu mi-ai scrisu cà Martinoviciu ar' fi cerutu dela noi de cheltuiala! Asta n' e adevératu. Eu n'am scrisu la nimeu aceea. Dar' am avutu multe necasuri cu ei, pana i-amu facutu unu memorialu, pe care l'amu datu subscrisu numai de ei, l'amu datu eu si ei; si cá se se legitime la saceleni, i-amu scosu dela Bruck si respunsu cà harti'a s'a acceptatu si se voru pune indata in lucrare cele de cuviintia.*) Ce potému face mai multu? Vei vedea memorialulu asia cumu l'am tiesutu. Cu mine s'a portatu Martinovici bine; de ceilalti nu s'a potutu apropia. — Articuli din Bucovin'a! Imi face inputatiune! déca eu nu intielegu pe sasi popululu; apoi articululu acela e mai multu satira, cà ne vine bine a ride de ei, cà numai asia le astupamu gur'a**). Se scii cà traducerea romanésca din articululu 31—32 nu este a mea. Pe a mea a perdut'o Hurmuzachi, si l'au tradusu ei a dou'a óra din originalulu meu germanu. Ceilalti, din Nr. 26, apoi 33, 34, 35, 36, suntu in ambe limbele dela mine; asemenea voru fi si „In Besprechung der Petition der Romanen vom 11. März in den Wiener Blättern in 2 articuli, amendou limbele ale mele.

(Va urmá).

Despre costumele nationali romanesci.

Imbracamentea, vestimentarea, portulu ilu numimu aci costume, dupa francesce si dupa datin'a Romaniei, pentru-cá, cumu se dice pe la noi, se fimu la o vorba.

Secolulu nostru prin modele sale si prin necurmatele inventiuni de specula a industriei mari, nivellédia la tóte popórale civilisate si semi-civilisate modulu de a se inbraca, „de a se purta.“ De aici ar urma la prim'a vedere, cà nici noi romanii

*) In caus'a cea vechia, grea si fórte incurcata a economiloru de vite.

**) Adeca la sasii cei denuntianti si intriganti, de carii pe atunci era multi in Sibiiu.

Red.

Red.

se nu ne mai batemu capulu asupra porturilor romanesci, ci se le lasamu in voi'a intemplerii, déca se voru conserva, bine, déca nu, mérga si ele pe urm'a altora dela alte popóra, cà-ci éta, ingrijescu fabricantii, croitorii si modistele mai alesu in Parisu si in alte capitale, cá se ne inbrace pe fia care lana altumentrea, fia-care dupa cumu ii spune fantasi'a, gustulu bunu séu reu, pung'a grósa séu lata. Acestu argumentu cosmopolitu póte se aiba vreunu intielesu la alte popóra europene, noi inse nu'lú potemu subserie de locu. In mic'a nóstra dissertatiune tienuta estímpu la adunarea generale dela Blasiu ocupandune de necesitatea de a cultiva si inainta industri'a de casa, de familia, luaramu in consideratiune si costumele nationali, inse mai multu numai din punctu de vedere materiale si morale. Dara porturile nóstre dupa judecat'a toturoru barbatiloru competentii, trebue se fia considerate, examinate si comparate cu altele inca si din alte puncte de vedere de mare importantia, adeca din celu istoricu, ethnographicu si nationale. In porturile séu costumele romanesci din diverse provincii si regiuni locuite de romani se mai afla inca multime de urme a le porturilor antice de inainte cu 1800 si cu 2000 de ani. Acestu adevéru e sustienutu si ilustratu nu numai de cele vreo 500 de figuri ce se vedu pe column'a lui Traianu, ci si de alte nenumerate figuri antice de pre statue, monete, vase, sarcophage, mormente, picturi, cá cele aflate in Pompei si intre alte ruine de ale Italiei. Preste acestea, mai alesu in muntii Italiei si in una parte a Dalmatiei se mai vedu numeróse parti de porturi la poporu, care semena de minune cu alte porturi romanesci de prin regiuni de ale Daciei, precumu semena si cu cele antice, séu cà sunt chiaru identice, precumu de es. inpletitur'a perului la femei, invelitóri'a capului, camasi'a séu ii'a, cingatóri'a séu brúlu, catrinti'a, sandalele (opincile) si altele. Cumu se póte, cá la distantie asia de mari, cumu este dela Oltu si Murasiu, dela Siretu si Prutu pana la Tiberu si pe la Neapole, se semene acelea porturi asia de tare dupa doue mii de ani? Éta intrebare fórte seriósa, pusa in dilele nóstre nu numai de istographii si ethnographii nostrii, ci si de cei straini si chiaru de càtra barbatii de statu.

Unii barbati eruditi si chiaru professori romani au inceputu se invetie de càtiva ani incóce ex cathedra, cà poporulu romanescu si-ar trage originea sa dintr'unu mare amestecu de colonisti romani si de daci. Amu disu si cu alte ocaziuni, repetimu si acumu, cà noi nu avemu nimicu in contra acestei theorii, indata ce dloru aru fi in stare se o sustiena si demustre cu argumente serióse; cà-ci poporulu dacu, de si semibarbaru, a fostu uuulu din cele mai brave si mai renumite in vechime, in catu n'ar avea se'i fia nimeni rusíne, déca i s'ar dice cà se trage din vreo familia daca. Unu ethnographu anglu iti va sci demustra cu multa verosimilitudine, camu in

ce proportiune poporulu anglu este amestecatura de brittu, de colonii romane si de invasori germani. Ethnographii nostrii isi repetu assertiunea loru si apoi tacu.

Intre acestea, pana candu invetiati nostrii, mai alesu cei din scóla dela Iasi, disputa asupra originii dacice fóra argumente, barbatii de statu ai Romaniei lasandu pe professori se mai studiedie, au decisu inca din dilele lui Dim. B. Stirbei, cá se inaltie portulu nationale la ranguri ostasiesci, éra femeile patriciane cu Dómnene in frunte, incependu dela Dómn'a Mariti'a, soci'a a dou'a a Domnului George Bibescu, l'au introdusu in salóne. Asia dara in dilele nóstre vedemu regimentele de asia numiti calarasi si de dorobanti (militi'a teritoriala) si pe granitieri inbracati romanesci. De alta parte, in renunitulu asilu Helen'a Dómn'a dela Cotroceni, fetitiile sunt ocupate cu facerea de costume femeiesci nationali, sub privighiarea Elisabethei D-nei, costume, care apoi se vendu nu numai aci in tíera, ci si la Parisu si la Londra, cu pretiuri dela câte 100 pana la 1000 de franci; éra modelele sunt alese din mai multe districte, de acelea, care se aflara a fi mai frumoase si totu-odata mai apropiate de cele antice, si este strictu interdisu, se se faca ceva de fantasia, ci trebue se se respecte portulu celu adevératu, asia precumu se vede la femeile cutarui districtu. De aci incolo Dómn'a si damele de palatu se investescu la diverse ocaziuni romanesci. In acelasiu timp, la Gólesci, in vechi'a residentia a ilustrei familii Gólescu, s'a deschisu de mai multu timp un'a lucratória (atelieru), unde se lucra la vestmente femeiesci sub conducerea dómnei Racovitia, pentru trebuint'a damelor romanesci.

Pre candu in statulu Romaniei se da acésta onóre portului nationale, éta cà in Lipsi'a se intemeiá unu museu universale ethnographicu, asupra caruia chiaru si societatea academica afla cu cale a reflecta estímpu, nu numai din punctu de vedere ethnographicu, ci si din celu nationalu-economicu, precumu se póte vedé din annalile sale. Ocaziunea de a se ocupa de acésta cestiune, se dete societatiei academicice de catra directiunea acelu museu universale, despre care i se comunicase informatiunea ce urmédia aci, prin unulu din membrii sei. Inpregiurările extraordinarie intre care se afla patri'a, n'au concésu societatiei academicice a face astadata in acésta cestiune mai multu, decatu a se pronuntia in terminii cei mai caldurosi in favórea portului nationale.

Informatiunea ce s'a datu societatiei academicice, este acésta:

Despre musenlu ethnologicu universale din Lipsi'a.

Un'a din cetatile germane cunoscute mai bine romaniloru, este Lipsi'a séu Lipsca (Leipzig), cu cele 80 de mii locuitori ai sei, cu multime de institute superioare si cu comerciul fórte intinsu. In acea cetate s'a intemeiatu dela 1874 unu museu universale

ethnologicu, sub auspiciile regelui si ale altoru persóne de renume mare. Scopulu acelu museu investitu cu drepturile unei persóne juristice este, cá se adune din tóta lumea, dupa unu planu anumitu, obiecte necesare la studiulu istoriei naturale si alu istoriei civilizatiunei omenesci, pentru cá dupa aceea din acea collectiune se se póta trage si folóse practice — in sfer'a instructiunei publice, cá si pe terrenulu industriei si alu comerculuf. Ce e dreptu, musee de acestea se afla in mai multe cetati capitale europene, compuse dupa planuri maretie; dara in museulu din Lipsi'a se aduna obiecte din tota lumea, dela tóte popórale, nu numai civilizate, ci si dela cele barbare si chiaru dela selbatece.

Se pare cá ide'a unui museu universale a cadutu pe terrenu bine preparatu, pentru-cá in periodulu scurtu de 3½ ani s'au adunatu obiecte in numeru asia de mare, in catu elu intrech inca si asteptarile cele mai optimiste ale fundatoriloru acelu museu. Toema in alu patrilea anu cei cinci directori ai acelu institutu isi adusera aminte, cá in Europ'a mai existe si unu poporu cunoscutu sub nume de „Walachen.“ Dorindu acea directiune se védia representatu in museulu universale si pe poporulu „valachu,“ dara nesciendu catra cine se se adreseze intre romani, fusera invitati literatii sasiloru din Transilvani'a, cá se le tramita acestia informatiuni despre poporulu romanescu si de patri'a romanéscá. Cu alte cavinte: eramu pe aci se apucamu de nou pe pen'a unoru descendenti de ai lui Engel, Eder, Sulzer, Marienburg si altii, séu se ne faca descriptiunea ethnographica unu Roesler, unu Wattenbach, unu Hundsdörfer si cei de calibrulu loru. In fine totusi se aflá unu literatu modestu, adeca predicatorulu Enricu Nengeboren din Brasiovu, carele indreptá pe directorii museului din Lipsi'a, cá se se adressedie immediatu la romani si anume la mine.

Precumu dv. toti domni collegi, asia si eu sciamu prea bine din experientia lunga si dorerósa, ce insemna pentru noi a lasa pe neromani de capulu loru, cá se ne scria densii istori'a, se ne analisedie institutiunile nationale, religióse, politice, temperamentulu, caracterulu, costumele si preste totu gradulu de civilizatiune. De aceea nu am perdutu timpulu, ci m'am adressatu de a dreptulu catra desu numit'a directiune cu unu memorialu mai scurtu, o-amu rogatu inse cá se aiba ceva patientia, pana ce voiu apuca se viu aici, spre a ve cere consiliulu d-vóstra intr'o cestiune, care mie mi se pareá importanta destulu, pentru cá se nu o trecemu cu vederea. O patísem adeca cu pucinu mai inainte ocupandu-me cu lectur'a cartiei titulate:

R u m a e n i e n. Land und Volk. In geographischer, historischer, statistischer und ethnologischer Beziehung, so wie Reiseerinnerungen nach dreijährigen eigenen Beobachtungen und mit Benutzung authentischer Quellen und bevorzugter Berücksichtigung

der gegenwärtigen Lage. Geschildert von Rudolf Henke. Leipzig 1877 8-vo pag. 358. Asia este: Acestu scriitoriu germanu se lauda cá a statu trei ani intregi in Romani'a, in care timpu dice densulu cá a studiatu cu mare diligentia tíer'a, poporulu si tóte institutiunile lui. Un'a din calitatile pre catu de laudabili si frumóse, pe atáta de rari la scriptorii straini moderni, carii se ocupa de romani si de patri'a loru, adeca bun'a vointia, nu i se póte denega dlui Henke. Cu tóte acestea, multe informatiuni pe care voise densulu a le da Europei din Romani'a, suntu séu cu totulu false, séu asia de superficiali, in catu ele au necesitate de rectificare catu s'ar' po-tea mai prompta si exacta. Carti cá acésta iu epoc'a mare la care ajunsera, se citescu in mii de exemplarie, si nu odata ele au servitu de calausa chiaru unoru diplomati si politici de calibru greu. In asemenea casuri consecutiile suntu cunoscute, n'an trebuintia de comentariu.

Considerantele atinse in acésta scurta recensinne me facura cá se ve incomodédiu domni collegi cu intrebarea, déca d-vóstra aflati cu cale, atatu din punctu-de-vedere scientificu, catu si nationale, cá cu auctoritatea d-vóstra de corpu sapiente se interveniti la natiune, indemnandu pe fiii si pe ficele sale, cá precumu a participatu cu obiecte diverse la cateva espositiuni universali, asia se concurga incai cu unele la acea espositiune permanenta, ce se numesce Museu ethnologicu universale dela Lipsi'a.

Adeveratu, cá acelu museu cere fórté multu dela popórale pamentului. Dupa programulu seu, obiectele se inpartu in doue gruppe principali, adeca I. de obiecte, din care se cunoscu insusirile fisice ale omului dupa origine, precumu schelete intregi si parti din trensele, éra mai alesu craniuri séu capatieni de omu. II. Obiecte necesare la istori'a culturalei omului, atatu prehistorice, din períodele de pétra, de bronzu si de feru, catu si cu atatu mai virtosu din periodulu istoricu, in care obiectele se subinpartu in 16 clase, dintre care a 5-ea prevede collectiuni de costume omenesci si de materiile crude, din care se facu acelea, éra a 6-ea obiecte de ornamentu, asia numite scule, si de toaletta. Cu tóte acestea, dela noi se ceru deocamdata numai costume. Inse atatu costume, cutu si orice alte obiecte, déca nu se potu tramite in natur'a, in originalu, se primescu si in modelle, in imitatiuni diverse, in desemnuri, litografii, photographii etc., dara preste totu cu aratarea locului, adeca a provenientiei si a nationalitatiei. Pentru costume si scule ni se cere si unu vocabulariu de nomenclaturi in limb'a nóstra si in cea germana séu francesa, ori in tóte trei, la care déca se voru adaoge si observatiuni comparative, va fi cu atatu mai bine si mai folositoriu.

Cu museulu universale este inpreunata si una bibliotheca pentru Anthropologia si Ethnographia, cu sciintiele loru subsidiarie, adeca Geographia, Philologia, Psychologi'a popóra-

loru, Descriptiuni de caletorii, etc., si eu credu că nu ar fi de prisosu că se se afle si in bibliotheci cumu este aceea, opere speciali scrise in limb'a noastră, séu si in alt'a publicata despre noi cu iubire de adeveru.

Bucuresci, 15/27 Aug. 1877.

G. Baritiu.

Cuvente elinesci antice in limb'a romanésca.

Acei carii s'au dedatu a scóte din limb'a romanésca ori-ce cuventu li se pare a fi slavonescu, scotu adesea si cuvente de acelea, care pe langa ce sunt eline stravechi, millenarie, au si trecut in limb'a noastră póte cu 1700 de ani inainte de acésta, in urmarea necurmatei comunicatiuni a coloniilor romane din Daci'a traiana cu coloniile romane si grecesci din Daci'a aureliana, de pre tiermii marei negre si preste totu cu locuitorii Greciei. Cumcă acea comunicatiune mai alesu comerciale, a fostu fórté mare chiaru si sub dominatiunea daciloru, nu se mai indoiésece nici-unu archeologu. Cu atátu s'au apropiatu acelea popóra unele de altele mai multu, dupa ce Daci'a intréga se prefacù in provincia romana, prin urmare Dunarea si Carpatii se deschisera pentru comerciulu grecescu intru tóta intinderea loru, apoi totu pe acea cale strabatù si religiunea christiana incóce, insocita de ritulu hebreo-elinescu. Din acestea cause nu ne putemu mira, că in limb'a noastră se afla multe cuvente curatu elinesci, naturalisate din stravechime, inradecinate la intregu poporulu, nu numai de cele intrate cu religiunea si cu ritulu dintr'odata, ci venite si pe alte cali, póte multu mai inainte de propagarea religiunei christiane in Daci'a. Multe de aceleasi cuvente elinesci au strabatutu mai tardiu si in limbile slavice si in cea magiara, de unde vine apoi, că cei carii nu cunóscemu limb'a elina, le tractaramu cá pe straine, slavóne ori magiare, ceea ce este mare eróre. Precumu in limb'a elina au strabatutu cuvente nenumarate din antic'a egipténa; precumu latin'a este, cumu bine se scie, fórté amestecata cu cea elina, asia a urmatu firesce, cá chiaru in limb'a latina vulgara se strabata multe cuvente elinesci in poterea vecinatatiei, a convietuirei, catu din lipsa, catu din placere. Mai suntu si cuvente comune noue cu popórale cele mai vechi, pana la acelea, care au vorbitu limb'a sanscrita.

Dara se nu ne cufundamu prea departe prin labirintulu filologiloru. Celu care voiesce se cunósca originea cuventelor, are deocamdata Dictionariulu si Glossariulu proiectu, esitu sub auspiciile societatiei academice si cu spesele densei, in 223 cóle. Acolo póte afla multime de cercetari filologice. Noi la cestiunea de facia vomu aduce numai cateva exemple de cuvente elino-romanesci, adoptate si naturalisate din stravechime, culesse de G. Ioanide, fostu professoru de limb'a elina in collegiulu S. Sava, si

adaose la dictionariulu seu celu mare elino-romanescu, tiparitu in a. 1864 la Bucuresci. Le punemu asia cumu le aflamu, cele mai multe si latinesce. Acolo aflamu intre altele:

Romanesce.	Elinesce.	Latinesce.
	A.	
Abanosu,	Ἐβενος,	Ebenus.
Agonisescu,	Ἀγωνίζομαι,	
Aeru,	Ἄηρ,	Aer.
Azima,	Ἄζυμον,	
Albastru,	Ἀλάβαστρος,	Alabaster.
Albu,	Ἄλφός,	Albus.
Alegu,	Ἄλεγω,	
Alinezu,	Γαληρίζω,	
Altu,	Ἄλλος,	Alius.
Amvonu,	Ἄμβων,	
Anatema,	Ἀνάθεμα,	Anatema.
Anginara,	Κινάρα,	Cinara.
Auru,	Ἄυρον.	Aurum.
Argatu,	Ἐργάτης,	
Ardicu,	Ἄρδην (din αἶρω),	
Argintu,	Ἄργυρος,	Argentum.
Aru,	Ἄρόω,	Aro.
Asilu, (nesiluitu)	Ἄσυλον,	Asylum.
Aflu	Ἄλφω,	
	B.	
Baba,	Βαβῶ,	
Balantia,	Φάλαγξ,	
Barbaru,	Βάρβαρος,	Barbarus.
Biserica,	Βασιλική,	Basilica.
Blastemu,	Βλασφημία,	Blasfemia (si verbu).
Blastemu,	Βλασφημιῶ.	Blasfemo.
Bletiu,	Βλαισός séu Πλαισός,	Blaesus.
Blandarau,	Βλαδαρός,	
Bombanescu,	Βομβέω.	Bombum.
Botezu,	Βαπτίζω,	Baptizo.
Busuiocu,	Βασιλικός,	
Bute,	Βούτη si Βούτις, -ον,	Buttis.
Bufnitia,	Βούφος,	Bubo.
	V.	
Vadu,	Βάδος,	
Vaitu,	Βαίζω,	
Vascu,	Φάσκος,	
Vatra,	Βάθρον,	
Vestimentu,	Ἐσθημα,	Vestimentum.
Viatia,	Βίος,	Vita.
Vidra,	Υδρα,	Hydra.
Vinu,	Οἶνος,	Vinum.
Vladu,	Βλαδός,	
Vlastariu,	Βλαστός,	
Voiu,	Βόλω, Βούλωμαι,	Volo.
Vuietu,	Βοητός,	
Vapsea,	Βάψις,	
Vèna,	Ἴς Ἴν, ἰνός,	Vis, Vena.
	G.	
Gangrena.	Γάγγραινα,	
Ghebosu,	Κυβός séu Τβός,	Gibus.
Gimbiru,	Κίππειρον,	Cyperus.
Giumu,	Κουκσίμιον,	Cucuma.
Giunie,	Γονία,	
Glastra,	Γάστρα,	
Glafu,	Γλάφυ,	
Grasu,	Γράσων din γράσος,	
Guvernezu,	Κυβερνή,	Guberno.
Gustu,	Γενστόν,	Gustus.
Ghiliganu,	Κολεκάνος si κολοκάνος	
Gálca,	Γάγγλιον,	

Romanesce.	Elinesce.	Latinesce
	D.	
Danie,	<i>Δένος,</i>	Donum.
Daru,	<i>Δῶρον,</i>	
Dafinu,	<i>Δάφνη,</i>	
Depanu,	<i>Πήρυμι,</i>	
Desu,	<i>Δένος,</i>	Densus.
Dimie, (panura)	<i>Δίμυτος,</i>	
Doua,	<i>Δύω</i> si <i>δύω,</i>	Duo.
Dracu,	<i>Δράκων,</i>	Draco.
Dramu,	<i>Δραχμή,</i>	Drachma.
Drigu, (la caru)	<i>Δρότη,</i>	
Drumu,	<i>Δρόμος,</i>	
Dusmanu,	<i>Δυσμενής,</i>	
Dainosu, sau Dai- nitoru	<i>Δηναίος,</i>	
	E.	
Epure,	<i>Λέπος,</i>	Lepus.
Eresu,	<i>Αἵρεσις,</i>	Haeresis.
Ereticu,	<i>Αἵρετικὸς.</i>	Haeticus.
Erou,	<i>Ἡρώς,</i>	Heros.
Eteru,	<i>Αἰθήρ,</i>	Aether.
Ettinu,	<i>Εὐθηνής</i> (de unde	
Eftinatate,	<i>Εὐθηνεία,</i>	
	Z.	
Zamfiru,	<i>Σάπφειρος,</i>	Saphirus.
Zéma,	<i>Ζέμα,</i>	
Zece,	<i>Δέκα,</i>	Decem.
Zugravu,	<i>Ζωγράφος</i> (de unde	
Zugravescu,	<i>Ζωγράφος,</i>	
	J.	
Jderu, (animalu)	<i>Σαθέριον,</i>	
	I.	
Iadu,	<i>Ἰάδης,</i>	
Iconomu,	<i>Οἰκονόμος,</i>	Oeconomus.
Isma,	<i>Ἰδύσμος,</i>	
	(Va urmă).	

BIBLIOGRAFIA.

Vomu incepe asta-data cu una carte, care de si scrisa in limb'a germana, dara coprinsulu ei a esitu din capulu si pén'a unui ingeneru romanu. alu dlui Ioanu Puscariu, fiu demnu de parintele seu dn. Ioanu cav. de Puscariu membru alu curtiei supreme la BPest'a. Aducemu la cunoascinti'a lectoriloru acésta inventiune noua de stereometru cu placere atatu mai mare, catu ea da cu unu argumentu mai multu, cà in natiunea nóstra se afla si genii matematici ne-amenatu mai multi decat se crediuse pana in epoc'a nóstra, in care un'a parte a tinerimei indemnata de betrani se aruncè cu totu zelulu pe sciintiele matematice.

Das Stereometer, privilegiertes Körper-Messinstrument von Johanu Ritter von Puscariu, Ingenieur. Mit 8 in den Text gedruckten Holzschnitten. Budapest, 1877. Preis 1 fl. 50 kr.

Mit Vorbehalt des Nachdruckes und der Ueber-

setzung in andere Sprachen. Ebenso ist auch die Patentirung, die Erzeugung und die Verwerthung des Stereometers von der Einwilligung des Erfinders bedingt.

Manualu de Aritmetica pentru gimnasiulu inferioru dupa dr. Fr. cav. de Moçnik de I. Marculetiu, profesoru gimnasiale. Partea II., pentru a trei'a si a patr'a clase. Blasiu, 1877. Pretiulu 1. fl. v. a.

Manualu de Gramatic'a germana pentru scólele medie de Silv. Nestoru prof. gimn. Blasiu 1877, 146 pagine, formatu 8-vo mare, cu tipariu meruntu si indesatu.

Prin cartea acést'a s'a suplinitu un'a lacuna in invetiamentulu nostru preste totu, si celu gimnasiale in specie, scolarii au scapatu de tortur'a decopiariei, carea le absorbea atata tempu si totu nu'i dncea la scopulu doritu.

Catechese pentru pruncii scolari din scólele elementare poporale. Dupa Georgiu Mey, preotu in Schwörzkirch din dieces'a de Rottenburg, de Titu Budu concipistu episcopescu, vice-notariu si asesore consistorialu. Gherl'a, 1877. Pretiulu 1 fl. 50 cr.

Fiindu-cà anulu scolasticu s'a inceputu, se recomanda librari'a W. Kraft in Blasiu onorateloru institute scolastice pentru procurarea cartiloru scolastice si a aparatelor necesarie la instructiune.

Ne luamu libertate a trage atentiunea on. institute asupr'a cartelor esite in editur'a nóstra: Europ'a si Planigloburile, si a altoru carti si globuri terestre, ce avemu in depositu.

Comandele pentru calindarie pre anulu 1878 se primescu dejá la librari'a nóstra si mai alesu pentru urmatóriele:

Amiculu poporului de V. Romanu, anulu XVIII. cu ilustratiuni 50 cr.

Calindariulu bunului economu de D. Comsia si E. Brote, anulu II. cu ilustratiune 45 cr.

Calindariu pre anulu de obsce 1878, anulu LXXXVI. cu cirile, in formatu micu, edatu de G. de Closius, 22 cr.

Se recomanda a face comandele prin asiguatiune postale si a alaturá la pretiu 5 cr., in care casu calindariulu se va espedá franco.

Comandele se voru esecutá promptu. (Foi'a scol.)

Planulu de invetiamentu pentru scólele poporali in districtulu consistoriului romanu ort. din Aradu. Aprobatu cu decisiunea consistoriala de datulu 10 Iannariu st. v. 1877, Nr. 66/1 scol. Aradu, 1877.

Istori'a, Anatomia si Higien'a Gimnasticeei dupa autorii cei mai renumiti, cu figurile cele principale traduse de C. Moceanu, profesoru de gimnastica. Bucuresci, 1876.